

КРИЗА «БІЖЕНЦІВ» ТА ПОСТНАЦІОНАЛЬНІ ПРИКОРДОННІ ЗОНИ: ДОСЛІДЖУЮЧИ НОВІ БІОПОЛІТИЧНІ РЕАЛІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Так звана криза «біженців» у Європі є кризою кордонів як раціонального режиму видимості. У постнаціональному світі, який почав домінувати на континенті після падіння Берлінської Стіни, тіла не переходять кордони, але кордони перетинають тіла. Ідентифікація тіл із територіями, успадкована від національної парадигми та з її розстановкою сил, була частково зруйнована постнаціональною парадигмою і специфічним розподілом влади. Постнаціональні тіла стали територіальностями, чия влада може, але не повинна інтегруватися примусово, що завжди призводитиме до ситуації, в якій зв'язок тіл із кордонами стає нестійким. Через таку нестійкість з'являються привиди тіл/осіб без перепусток, які створюють подвійну небезпеку: переслідуються особами без перепусток та острах стати особами без перепусток. У статті увагу зосереджено на тому, як криза «біженців» і переслідування Європи особами без перепусток визначають нові біополітичні реалії. Ця криза аналізується як симптоматична на шляху від біополітик, які більше не покладаються на іншування через візуальну стигматизацію та фенотипізацію, а натомість впроваджують режими контролю, в основі яких лежить розширення постнаціональних прикордонних зон. Останні активно замінюють і теоретично підривають визначення тіл, біополітик та кордонів як фортифікованих демаркаційних ліній, що позначають межі нації.

Ключові слова: постнаціональні тіла; криза біженців; криза кордонів; біополітики.

Привиди бродять на кордонах Європейського Союзу – привиди осіб без перепусток. Сьогодні, після довгих років невизначеності та незахищеності прикордонних зон, політики та популісти закликають до посилення контролю на кордонах для того, щоб показати здатність діяти (*Handlungsmacht*¹) цим людям та неонаціоналістичним ідеям. Білі намети прикордонників дислоковані на автомагістралях, поля вкриті колючим дротом та загороджені стінами, автоматичні системи спостереження у повітрі над Середземноморськими островами – нові напівпостійні [8] заходи для спостереження за кордонами було створено для того, щоб продемонструвати, що привиди під контролем і ніщо та ніхто не зможе перетнути європейський біополітичний горизонт непоміченим.

Так звана криза «біженців» у Європі є кризою кордонів внаслідок расового режиму присутності. У постнаціональному світі, який виник після падіння Берлінської стіни і став характерною рисою Європейського Союзу, тіла/особи не перетинають кордонів, але кордони перетинають їх. Ідентифікація тіла/особи з територіями, які успадковані від національних парадигм та зон їхнього впливу, тобто єдність понять «держава-територія-народ» похитнулася, завдяки чому певна особа вже не ідентифікується виключно з ви-

значеною територією. Постнаціональні тіла/особи стали «територіальностями»², чия влада може, але не повинна інтегруватися примусово, що завжди призводитиме до ситуації, в якій зв'язок тіл із кордонами стає нестійким. Через таку нестійкість з'являються привиди тіл/осіб без перепусток, які створюють подвійну небезпеку: переслідуються особами без перепусток та острах стати особами без перепусток у сенсі Дельоза та Гваттарі [2]. Оскільки постнаціоналізм постійно перетворює все на предмети купівлі-

² *Визначення понять території, територіальності та детериторіалізації викладені у працях «Капіталізм та шизофренія» Жюльє Дельоза та Фелікса Гваттарі. Поняття території тут використовується для вираження існуючих сталих та непорушних одиниць, як у буквальному геополітичному, так і в символічному сенсі, держав і культур, відзначених постійним та незмінним наділом сили та величини. На відміну від даного визначення поняття «territoire» як повторюваної сутності, за моїм визначенням, воно є ближчим до поняття «terre» як постійної сутності, яка через свою природу є більш сталою та незмінною. У статті територіальність використовується для означення несталої території, у зв'язку з чим її політичні акти завжди залишаються непостійними та змінними. Територіалізація характеризує процес створення територіальностей (який буде описаний далі). Термін «детериторіалізація» використовується далі для визначення процесу розмежування та руйнування цих сутностей.*

¹ *Право ввести в дію певні заходи (нім.)*

продажу та виставляє соціальну та політичну сфери життя країни на ринок, фігури терористів та мігрантів візуалізують привиди, які переслідують масову уяву та відволікають її від джерела проблеми: явища прикордонних зон. У цій статті стверджується, що таке явище сигналізує про появу нових біополітичних реалій Європейського Союзу, спричинених переходом від націоналізму до постнаціоналізму.

Люди-кордони

На відміну від осіб, приналежних до певної нації та її геополітичної території за народженням¹, постнаціональні територіальності – це не те, чим є тіла/особи, і не те, чим вони стають, перетинаючи кордони, але це те, на що вони перетворюються, всотуючи в себе як своє «Я» постнаціональні мікрополітичні настанови, що стає їхньою душею («âme») [4, с. 38]. Постнаціональні кордони не можна перетнути, адже вони об'єднані. Вони більше не є засобами розмежування осіб на певних територіях, а особи самі стали цими кордонами. Тому для того, щоб належати до постнаціонального світу, не потрібно бути в межах певних кордонів, а необхідно відчувати ці кордони у собі, в межах свого «Я». Людина має об'єднати різноманітні кордони, починаючи від геополітичних і закінчуючи культурними, як власний спектр досвіду, як особистий паттерн знання, устремління, дії та бажання. Однак постнаціоналізм не є чимось понад нацією. Натомість він заміщує її, малюючи власні мапи, керуючись бажаннями, поверх існуючих національних мап. Отже, національний кордон не анулюється, але його можуть перетнути лише ті особи, які сприймають пост-національні виклики.

Особа може потрапити на національну територію лише ціною відмови від перепустки. Таким чином, кордон фактично ніколи не перетинається, оскільки тіло особи стає єдиним цілим із кордоном і тілесними політиками, які окреслюють його кордони. Саме тому охорона кордонів є питанням біополітики та дисципліни так само, як і геополітичної фортифікації та залякування. Безпека і контроль кордонів поширюється не лише на території, але перш за все на осіб, які повинні і змушені прийняти й дотримуватися прикордонних режимів. Відтак, для збільшення відчутного контролю над геополітичними кордонами сьогодні недостатньо просто впроваджувати владу над національною територією, але необхідно контролювати постнаціональні територіальності та демонструвати, що жодна особа без перепусток не може в'їхати на територію держави. Першорядна мета посилення патрулювання кордонів не полягає в забезпеченні недоторканності. Натомість головною ціллю є показати постнаціональному населенню, що ніхто без дозволу – ані «нелегальні» іноземці, ані незареєстровані біженці, ані терористи – не знаходяться серед них. Якщо кордони позначають межі впливу національної влади, особи без перепусток позначають зовнішні межі постнаціональної влади.

До постнаціональних методів контролю за кордонами, метою яких є захист не монополії влади на пев-

ній території, а монополії влади над територіальностями, можна віднести такі: наказ розстрілювати біженців на кордоні, якщо вони відмовляються коритися наказам (запропонований у Німеччині консервативною партією АДН) [3], режим депортації, табори біженців, примусове громадянство, а також безпілотники, обладнані зброєю. Сучасна охорона кордонів запобігає не завоюванню, а зараженню. Вона не запобігає контакту з «Іншим», але запобігає перетворенню на «Іншого», і саме через це так звана криза біженців є нічим іншим, як кризою кордонів, спричиненою переходом від національного до постнаціонального світу. У цьому полягає специфічна одночасність даної кризи та виникнення нового правого та неореакційного рухів.

Постнаціоналізм і коммодифікація суспільства

Однією з центральних подій у процесі відміни кордонів у межах Європейського Союзу стало розширення національних територій у постнаціональні територіальності, сформовані з транснаціональних осіб, тобто осіб, які мають право та можливість інкорпорувати більше одного національного кордону в певний момент, і з часом змінювати складові цієї моделі. У цей час (повторення слова «час» означає перехід від «вічного» національного часу до швидкоплинної постнаціональної темпоральності) в європейській історії французу за паспортом логічно не забороняється об'єднатися з постнаціональною Німеччиною, кордон якої більше не визначається територіальними межами, а натомість бажанням, знанням, діяльністю та мріями. Ставлення, афект та споживання зараз замінюють відчуття приналежності до народу, стаючи маркерами постнаціональної ідентичності, відтак перетворюючи націю з групи, що об'єднана долею, на групу, що об'єднується щільністю проживання, іншими словами, із суспільства з вродженими та незмінними якостями на суспільство з набутими наборами якостей. Пост-нація як продукт – це досвід, в принципі доступний кожній особі/тілу, що характеризується сукупністю принципів, які розвиваються одночасно із товарищезією суспільного життя. Коли нація виходить на ринок і стає товаром (наприклад, купівля футболки з логотипом національної футбольної команди не лише з метою купити, а й стати частиною цієї спільноти, або подорож на вихідних із дешевою компанією-перевізником «Easy Jet Set»), то тут починається розширення території та збільшується кількість населення – це і є формуванням пост-нації. Створення спільних ринків, включно із геополітичною відмовою від кордонів, не є супутнім процесом формування постнацій, а його структурним елементом.

Перетворення на кордони-тіла є сутністю постнаціоналізму, цей процес не передує і не з'являється пізніше, так само як постнаціоналізм не передує і не є наслідком, а розширює й доповнює націоналізм. Сутністю цієї трансформації є розрив із національним та (логічно) расовим розподілом влади над обмеженою й чітко визначеною територією, яка є невід'ємною частиною національної парадигми. Як тільки особи вміщують у собі кордони, а вони, своєю чергою, рухаються від зовнішніх реалій у бік внутрішніх, зв'язок між кордонами та режимами влади, її стійкість і ви-

¹ Я буду описувати націоналістичний та постнаціоналістичний світи та їхні характерні риси лише на парадигматичному рівні.

димість руйнується. Ставлення осіб до влади змінюється, вона стає менш значимою, а тому й ненадійною. Це означає, що, якщо люди стають кордонами, расовість та етнічність як основа національного буття з успадкованими претензіями на участь у національному володарюванні частково пригнічується класовим принципом, що переходить до постнаціоналізму від політики споживання. Тут і лежить логіка постнаціонального контролю над кордонами: оскільки кожен може стати кордоном і перетнути кордон без перепусток, зникають видимі фізичні відмінності між «ми» та «вони», компенсовані геополітичними принципами охорони кордонів, чия гіпервидимість намагається маркувати кожну особу/тіло в межах геополітичних кордонів як «ми». Контроль над кордоном є, по суті, біополітичним прикладом буржуазного постнаціонального устрою та отримує особливу форму пострасизму, де «інші» є характеристикою не національності, а місцезнаходження. У той же час, коли уряд або правлячий клас укріплює та гарантує охорону кордонів, постнаціональний принцип несе певний ризик викликати відчуття позбавленості громадянських прав у тих, хто зараз, через своє місце у системі виробництва та споживання, відчуває себе незахищеним, адже їхні тіла стали кордонами (іншими словами, в них зосереджена влада) і мають мало довіри до обіцянок прикордонного режиму, що всі особи/тіла в межах кордону не є особами/тілами без перепусток. Саме загроза втратити права, разом із відчуттям зростання класової нерівності (1 %), створюють кризу кордонів, сконцентровану й виражену у масовій свідомості в образах іммігрантів, біженців та терористів. Тобто тих осіб, чие буття кордоном або буття поза законом не проглядається крізь їхні тіла, але видиме лише через форму прикордонного режиму. Ставити під питання цю біополітичну форму та її ефективність означає сумніватися не тільки у владі, але і в її епістемологічній основі та виконанні.

Особи/тіла без перепусток

Особами без перепусток називають тих, кого вважають не здатними стати кордонами. Вони є конституційно закріпленими по інший бік кордону, їх Вальтер Мігнано та Мадіна Тлостанова називають «колоніальною відмінністю»: «різниця, нав'язана керівним дискурсом по відношенню до "інших" людей, класифікуючи їх як людей нижчих за положенням, і у той же час стверджуючи їх старшинство згідно з геоісторичними та соціальними конфігураціями, модель яких необхідно наслідувати» [6, р. 208]. Особи без перепусток – це не особи без жодних документів, а особи, які не засвоїли ідеї Фуко щодо біо- та мікрополітичної душі, тіла, які не засвоїли ідеї про (пост/нео) колоніальні кордони, і тому перетворились на територіальності. Як «номади», описані Ж. Дельозом і Ф. Гваттарі, особи без перепусток вважаються чинниками нестабільності, джерелом загроз та такими, що потенційно не дотримуються існуючих законів. Однак тіло/особа без перепусток більшою мірою є фантазмом, що базується на фобіях, аніж конкретною живою істотою. Дельоз та Гваттарі вперше наполягли на тому, що мігрант – це зовсім не кочівник [4, с. 471], тому що він або вона є не тілом/особою без перепусток, а є особою

у процесі зміни – зміни кордонів і територій [4, с. 473]. Саме така ре-територіалізація відбувається на кордоні та в таборі біженців; дослівний обряд переходу, який прагне створити прикордонні суб'єкти, і в такий спосіб маніфестувати прикордонний режим у дії.

У постнаціональній парадигмі входження до складу чогось нового замість національного зв'язку зі своїм минулим, бажання нового замість відчуття приналежності, перетворення на когось замість буття у якості когось ці особи бояться зміщення колоніального устрою та його кордонів, зміщення кордонів, які були непорушними для них довгий час згідно з націоналістичною логікою. Цей обряд переходу, що характеризує перетворення біженця або іммігранта на постнаціональну територіальність, має декілька видимих культурних та символічних етапів, таких як цивільні та мовні, які підтверджують важливість традиційних національних маркерів у постнаціональному світі. У той же час, ці процеси також демонструють мобільність цих маркерів, що відтак робить їх виразно *постнаціональними* і доповнюється процесами, які за своєю природою мають мало або зовсім не мають нічого спільного з традиційними категоріями та приписами біополітик у національній парадигмі. Час, проведений «у петлі очікування» [7] дозволу перетнути кордон (тобто очікування, коли запит на притулок буде прийнятий на розгляд, очікування на рішення, що прохання прийнято, очікування на дозвіл відвідувати «інтеграційні курси»), не означає, що «прибульці» не можуть увійти в національний час, однак належним чином крізь трансформацію темпоральності демонструє вигнанцеві чи іммігранту авторитарність прикордонного режиму не лише над територією, але і над часом¹. Відмова визнати дипломи та намір позбавити іммігрантів і біженців їхніх цінностей [1] у момент входження у режим кордону вказує на ринкову та класову сутність постнаціональних територіальностей: скорочення доступу до ринку автоматично відбивається на скороченні доступу до постнаціонального суспільства і у такий спосіб зменшує страх перед розмежуванням (а тому скороченням доступу до влади та задоволення) в межах постнаціонального суспільства щільного розселення – так само як це роблять неонаціоналістичні заклики до розширення націоналізму та заборони вільної торгівлі. Місце кордону стає *mise-en-scène*, де відбувається перетворення на кордон осіб без перепусток і осіб-кордонів на певній території. Це демонстрація приписів влади у/на тілах: влада самостверджується через кордон та його вплив на тіла/особи. Це є новими біополітичними реаліями Європейського Союзу.

Висновки

Так звана криза біженців як така не є спричиненою великою кількістю біженців. Натомість вона є кризою кордонів. «Біженець» чи мігрант функціонує лише для підсилення плутанини понять у контексті кордонів, створених через зміни епістемологічних, етнічних

¹ Прикладом аналізу затримки вигнанців, де-суб'єктивації, екстратериторіальності та темпоральності в «зонах очікування» на летовищах може бути розвідка Chowra Makaremi «Les, zones de non-droit». Un dispositif pathétique de la démocratie» [5].

та расових біополітичних режимів присутності в процесі переходу від націоналізму до постнаціоналізму. Через біженців влада, яка проголошує себе відповідальною за кордони, опиняється перед дилемою: якщо вона занадто добре виконує свої постнаціональні територіалізуючі обов'язки (об'єднання, яке не послуговується ані расовим фактором, ані національним), то викликає острах детериторіалізації осіб, які не викликають сумніву щодо їхньої національної приналежності. А якщо вона не виконує обов'язки, то під-

риває авторитет постнаціональних режимів і викликає страх пересування в межах батьківщини у осіб без документів (наприклад, терористів). В обох випадках, постнаціональна криза кордонів зустрічає неонаціоналістичний опір. Це є новими біополітичними реаліями Європейського Союзу, які, як ми показали, розвиваються, трансформуючи Європейський Союз і цілий континент у такий спосіб, який неможливо усвідомити без ґрунтовної реконцептуалізації кордонів, їхніх складових і (транс)формацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Crouch D., Kingsley P. Danish Parliament Approves Plan to Seize Assets from Refugees [Електронний ресурс] / David Crouch & Patrick Kingsley. – Jan.26.2016 Web Jan.26.2016. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2016/jan/26/danish-parliament-approves-plan-to-seize-assets-from-refugees>.
2. Deleuze G. and Guattari F. Mille Plateaux. Capitalisme et Schizophrénie 2 / Gilles Deleuze and Félix Guattari. – Paris : Les Éditions de Minuit, 1980.
3. Die W. Petrys Vorschlag 'erinnert an den Schießbefehl an der DDR' [Електронний ресурс] / Welt Die. – Jan. 30.2016 Web Jan. 30.2016. – Режим доступу : <http://www.welt.de/politik/deutschland/article151662807/Petrys-Vorschlag-erinnert-an-den-Schießbefehl-der-DDR.html>.
4. Foucault M. Surveiller et Punir / Michel Foucault. – Paris : Gallimard, 1975.
5. Makaremi Ch. Les ‚zones de non-droit‘. Un dispositif pathétique de la démocratie / Chowra Makaremi // Anthropologie et Sociétés. – 2008. – 32.3. – P. 81–98.
6. Mignolo W., Tlostanova M. V. Theorizing from the Borders. Shifting Geo- and Body-Politics of Knowledge / Walter Mignolo and Madina V. Tlostanova // European Journal of Social Theory. – 2006. – 9.2. – P. 205–221.
7. Pro Asyl. Leben in der Warteschleife [Електронний ресурс] / Asyl Pro. – ProAsyl.de n.dat. Web. Feb.10.2016. – Режим доступу : http://www.proasyl.de/fileadmin/fm-dam/q_PUBLIKATIONEN/Bleiberecht_flyer_2009.pdf.
8. Traynor I., Smith H. EU Border Controls: Schengen Scheme on the Brink after Amsterdam Talks [Електронний ресурс] / Ian Traynor & Helena Smith // The Guardian. – Jan. 26.2016 Web Jan. 27.2016. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2016/jan/25/refugee-crisis-schengen-area-scheme-brink-amsterdam-talks>.

C. Вайер,

Університет Саарланд, г. Саарбрюккен, Германия

КРИЗИС «БЕЖЕНЦЕВ» И ПОСТНАЦИОНАЛЬНЫЕ ПРИГРАНИЧНЫЕ ЗОНЫ: ИЗУЧАЯ НОВЫЕ БИОПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕАЛИИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Так называемый кризис «беженцев» в Европе является кризисом границ как рационального режима видимости. В постнациональном мире, который начал доминировать на континенте после падения Берлинской Стены, тела не переходят границы, однако границы пересекают тела. Идентификация тел с территориями, унаследованная от национальной парадигмы и с её расстановкой сил, была частично разрушена постнациональной парадигмой и специфическим распределением власти. Постнациональные тела стали территориальностями, чья власть может, но не должна интегрироваться принудительно, что всегда будет приводить к ситуации, в которой связь тел с границами становится неустойчивой. Из-за такой неустойчивости появляются привидения тел / лиц без пропусков, которые создают двойную опасность: стать жертвами преследования лицами без пропусков и страх стать лицами без пропусков. Внимание в статье сосредоточено на том, как кризис «беженцев» и преследование Европы лицами без пропусков определяют новые биополитические реалии. Этот кризис анализируется как симптоматический на пути от биополитик, которые больше не полагаются на отчуждение (othering) через визуальную стигматизацию и фенотипизацию, а, напротив, вводят режимы контроля, в основе которых лежит расширение постнациональных приграничных зон. Последние активно заменяют и теоретически подрывают определение тел, биополитик и границ как фортификационных демаркационных линий, которые обозначают пределы нации.

Ключевые слова: постнациональные тела; кризис беженцев; кризис границ; биополитики.

S. Weier,

Saarland University, Saarbrücken, Germany

«REFUGEE» CRISIS AND POST-NATION BORDER ZONES: IDENTIFYING NEW BIOPOLITICAL REALITIES

The so-called «refugee» crisis in Europe is a crisis of borders as a racialized regime of visibility. In the post-national constellation that has come to define the continent since the fall of the Berlin Wall, bodies do not cross borders, but borders cross them. The identification of bodies with territories inherent to the nation paradigm and its power constellations has been partly undone by post-national paradigms in which certain bodies are not immutably identified with certain territories and certain power constellations. Post-national bodies have become territorialities that power may but must not integrate, yet will always mark: bodies

whose relations to borders are forever sliding. From this sliding arise the spectres of bodies without orders to create a twofold uncanny (un-HEIM-lich): that of being haunted by bodies without orders as well as that of becoming a body without orders. The paper looks at how the «refugee» crisis and Europe's haunting by bodies without orders mark new biopolitical realities. It analyzes this crisis as symptomatic of a transition from biopolitics that are no longer reliant on othering through visual stigmatization and phenotypes, but implement their control regimes instead through the spectacles of extended post-nation border zones that are increasingly replacing and theoretically undermining traditional notions of bodies, biopolitics and borders as fortified demarcation lines defining the nation.

Key words: *post-national bodies; refugee crises; crises of borders; biopolitics.*